

Bulharští Pomaci

Radka Šimková, Petra Kváčová, Petra Kokešová, Zdena Růžicková, Adéla Šliková, Eliška Starková.
Bulharští Pomaci. Hospodářská a kulturní studia (HKS), Provozně ekonomická fakulta | Česká zemědělská univerzita v Praze, 2010.

http://www.hks.re/wiki/simkova_kvacova_kokesova_ruzickova_slikova

Úvod

V Bulharsku žije 93 % pravoslavných Bulharů. Pestrost této zemi dodávají turecké menšiny mající historický původ. Druhou početně největší muslimskou menšinu tvoří bulharofonní muslimové, tzv. Pomaci. Větší část Pomaků (asi 80 %) žije v západní a střední části pohoří Rodopy na jihu Bulharska. Na první pohled upoutají pozornost bílé minarety umístěné podél železniční trati, místní lidé mluví bulharsky a často mají křesťanská jména. Jsou to muslimové, a to nejen vírou, ale i národností. Někteří se však deklarují podle jazyka k Bulharům a někteří podle náboženství k Turkům.

Cíl práce

Cílem naší práce bylo dozvědět se o Pomacích informace, které by nám pomohly rozhodnout, do jaké skupiny je vlastně zařadit. Zaměřily jsme se na vnímání etnicity, neboť je stále nejasné, která „škatulka“ je pro ně ta pravá. Žijí v Bulharsku, mluví bulharsky, ale Bulhaři to nejsou kvůli své muslimské víře. Turci je mezi sebe také nepřijímají, protože mají bulharská jména a mluví bulharsky. I jejich vlastní názory na zařazení se často různí.

Pro naše zkoumání bylo tedy důležité posoudit historická a geografická fakta a srovnat je se subjektivními názory našich respondentů. Zabývaly jsme se také pomackými zvyky a tradicemi a tím, zda jsou podobné spíše zvykům tureckým či bulharským.

Metodologie

Veškeré teoretické informace jsme získaly z internetových stránek, tedy metodou studia dokumentů. Samozřejmě bylo nutné ověřit pravdivost jednotlivých informací jak logicky, tak opakováním stejných informací v různých zdrojích. Překvapivě jsme o Pomacích našly velké množství kvalitních článků, bohužel s opakuujícími se informacemi. Z toho je možné odvodit, že se touto skupinou mnoho lidí nezabývalo do detailů.

Nejdůležitější technikou byly polostandardizované rozhovory. Oslovily jsme tedy osoby žijící v Bulharsku ať už jako Bulhary, Turky, či Pomaky a samotné turecké Turky. Nebylo lehké najít osoby s touto národností. Nakonec nám trochu pomohl „vynález“ moderní doby Facebook, kde jsme si vyhledaly skupinu Pomaků a čekaly, zda se někdo ozve. Po dvou měsících čekání se ozval jeden člověk. Další respondenty se nám podařilo najít přes kontakty z výměnného studijního programu Erasmus. Veškerá komunikace mezi respondenty probíhala formou emailu.

Literární rešerše

Knih přeložených do češtiny zabývajících se Pomaky není příliš mnoho. V podstatě se jedná jen o turistické průvodce Bulharska a zabývají se jimi pouze ve zmínkách o etnických menšinách této země. Průvodce od Johathana Bousfielda a Dana Richardsonase se ale celkem podrobně zabývá minoritami v Bulharsku, včetně bulharských muslimů, a popisuje je především z historického hlediska[1]. Další knihou, která se zabývá historií Bulharska je od R. J. Cramptona[2]. O Pomacích se zmiňuje v několika kapitolách. Nejprve v souvislosti s Osmanskou říší a následně s národním obrozením a osvobozením na konci 19. století a komunistickým režimem, který v zemi trval do roku 1989.

Co se týče internetu, Pomaky se zabývá jen velmi málo českých stránek. Většinou je zmiňují pouze jako národnostní menšinu v Bulharsku, ale nevysvětlují, kdo jsou a odkud pochází. Základní informace o Pomacích obsahuje článek od Lenky Nahodilové, ve kterém autorka stručně charakterizuje nejen historii, ale i současnou situaci této minority[3]. Informace o historii Pomaků se lze dočíst také na www.bulharsko.proweb.cz[4]. Zajímavý internetový článek je k nalezení na stránkách Českého rozhlasu, který mluví o špatné situaci Pomaků ve vesnici Avramovo. Je doplněn o výpovědi obyvatel vesnice a o audio záznam z vysílání[5]. V širším měřítku popisují problematiku internetové stránky <http://www.pomak.eu/en>, které se zabývají Pomaky jak z hlediska etnického a historického, tak i geografického.

Teoretická část

Na území dnešního Bulharska žije přibližně jeden milion muslimů. Dosti těžko zjistitelnou část muslimského obyvatelstva tvoří některé skupiny Rómů, jejichž počet někteří autoři odhadují až na tři sta tisíc osob. Druhou početně největší muslimskou menšinu tvoří bulharofonní muslimové, tzv. Pomaci.

Kdo jsou Pomaci?

Jak vznikl název?

O názvu národnosti se stále dá spekulovat. V Bulharsku mají 2 teorie:

1) Název národnosti je odvozen ze slova pomagach - pomáhat. Bulharští křesťané dříve pohlíželi na bulharské muslimy jako na odpadlíky, pravá ruka Otomanských Turků.

2) Druhá teorie, velmi rozdílná, nám říká, že označení pochází ze slova pomachen - mučit. Neboť v době islamizace nechtěli být obětmi turecké politiky, a tak si vybrali žít jako Muslimové raději než jako mučedníci.

Pomaci jsou muslimové žijící v západním Bulharsku, pro přiblížení by se snad dali přirovnat k bosenským muslimům. Pomaci mluví jazykem okolního obyvatelstva, odmítají se s ním však z důvodu své náboženské odlišnosti národnostně identifikovat. Podle odhadů jich v Bulharsku žije dvě stě až tři sta tisíc, jejich přesný počet je však nesnadné zjistit. Při sčítáních obyvatelstva nebylo totiž možné přihlásit se k pomacké národnosti, proto se část Pomaků deklarovala podle jazyka jako Bulhaři a část podle náboženství jako Turci. Skupina bulharofonních muslimů byla vystavena od počátků existence moderního bulharského státu několika vlnám asimilačních tlaků. Obecně lze říci, že násilné asimilační programy, jež osnovaly především komunistické vlády, neměly většího účinku. V případě Pomaků naopak vedly k posílení či k dotvoření vlastní etnické identity. Pomaci přesto nejsou nijak politicky aktivní, dosud neprojevují žádné emancipační tendence a nemají státoprávní ambice. Jejich skupinová identita má mnoho stránek. Výrazný je pocit sounáležitosti s islámským kulturním okruhem, zároveň je však zřetelné silné pouto Pomaků k jejich vlasti. Dnes jsou bulharofonní muslimové převážně venkovským obyvatelstvem. Ekonomika pomaků je hodně založena na zemědělství. Pěstují obilí, len, konopí, tabák a chovají zvěř. Žijí v menších vesnicích, kde mají většinou dvoupatrová obydlí, přičemž spodní patro slouží jako chlív.

Pomaci nepředstavují nijak homogenní kulturu. Ti, kteří žijí v pohoří Pirin a na západním okraji Rodop (v provinciích Pazardžická a Blagoevgrad) jsou silně náboženští a zachovali si třeba muslimská jména nebo některé muslimské zvyky a oblečení. Od roku 1370, kdy přijali islám, začali postupně přijímat i různé muslimské zvyky, jako třeba zahalování žen. Přesto je dnes u většiny Pomaků absence tradičních islámských praktik. Kulturní praktiky pomaků jsou spíše podobné těm bulharským. Jejich jazyk dokonce postrádá mnoho náboženských slov zásadních pro islámskou víru a tradice. Muslimští svatí jsou jim prakticky neznámí, ale svátky různých křesťanských svatých dodržují. Při svatbách a jiných slavnostních příležitostech často kombinují muslimské a křesťanské tradice. Míchání těchto dvou náboženství způsobila hlavně izolovanost Pomaků od ostatních muslimů.

Svatba se koná, pokud nastavající ženich a nevěsta dosáhnou poloviny pozdních dospívajících let. Věno si připravuje nevěsta sama, skládá se z domácích potřeb a oblečení. Ačkoli islámské právo dovoluje muži mít až čtyři manželky, polygamie mezi Pomaky nikdy nebyla příliš rozšířená.

Jedny z nejdůležitějších pomackých zvyků je vztahují ke dvěma termínům: 6. května a 7. listopadu. V květnu je jeden z největších pomackých svátků „**Adralez**“ -první den léta nebo také začátek roku. V listopadu je to svátek „**Kesam**“ – první zimní den, konec roku.

14. března se používá oheň a kouř na zastrašení hadů a ještěřů a zároveň na oslavování boha. Lidé skáčou přes ohně. Jedná se o velmi starý pohanský zvyk, něco jako arménský zvyk „Trndez“.

Kde převážně žijí?

Větší část Pomaků (asi 80%) žije v západní a střední části pohoří Rodopy na jihu Bulharska, provincie Smolyana, kde tvoří až na malé výjimky kompaktní osídlení. Dalším regionem, kde dnes vedle Turků žijí i bulharsky hovořící muslimové, je severovýchodní Bulharsko s centrem ve městě Šumen. Menší skupina Pomaků žije na Dunaji v okolí města Ruse.

Historický původ

Otázku etnogeneze či historického původu Pomaků zodpovídají příslušné národní historiografie po svém, tradičně se snaží dokázat náležitost Pomaků k danému národu. Bulharská věda již od dob národního obrození zakládá svou interpretaci na představě jejich násilné islamizace. I řečtí autoři často přicházejí s podobnými fantastickými teoriemi o původu Pomaků, jejichž malá část žije i na řeckém území. Teprve v posledních letech vycházejí i v Bulharsku vědecké práce, které postulát Pomaků jako násilně islamizovaných pravoslavných Bulharů zpochybňují.

Historie Bulharska

Historie Bulharska je velmi bohatá díky lokalitě, kde se tento stát nalézá. Setkává se zde mnoho odlišných kultur, které se vzájemně ovlivňují. První významné historicky doložené etnikum, které se objevilo na území dnešního Bulharska, jsou Thrákové. Tento národ, patřící do indoevropské skupiny, žil na území celého Balkánského poloostrova a vytvořil zde spíše mnoho malých království než jednotný stát. V 8. stol. př. n. l., tedy v období velké řecké kolonizace, na tomto území začínají vznikat řecké osady. Thrákové jsou částečně helenizováni, část samostatnosti si však udrží. Ve 4. stol. je jejich území opět dobyt, tentokrát Filipem II. Makedonským a je připojeno k jeho říši. Panovník zde zakládá významné město Filipopolis, dnešní Plovdiv. Po Filipově smrti se Thrákové bouří proti makedonské nadvládě, jsou však potlačeni Alexandrem Makedonským. Nadvláda Makedonie však trvá pouze přibližně 50 let. Poté Thrákové čelí Keltům, kteří si je přibližně na století podmaní. Ani poté, co se osvobodí od Keltů, nezůstanou dlouho samostatní. Thrákové nezvládnou čelit římským legiím a v roce 46 PNL se tato země stává přímou součástí Římské říše jako provincie Thracia.

V tomto období žije mimo jiné Spartakus, thrácký otrok a gladiátor, který vede vzpouru otroků v roce 70 př. n. l.

Římská kultura zanechala na tomto území rozsáhlé stopy. V mnoha městech najdeme vykopávky z tohoto období. Jsou zde lázně a mnoho cest kopíruje právě cesty z období římské nadvlády. Římská říše se rozpadá roku 395 n. l. a Thracia připadá východní – Byzantské říši.

V roce 375 začíná stěhování národů. Pod tlakem Hunů, kteří se dali do pohybu jako první, se na území dnešního Bulharska dostanou Slované. Ti se s Thráky asimilují. Přibližně ve stejné době sem přichází z území kolem Černého a Kaspického moře i turkotatarský kmen Bulharů. Vede je chán Asparuch, který ve spojení se Slovany porazí Byzanc a v roce 681 tak vzniká první Bulharský stát. Sídlním městem státu je Pliska. Významným chánem v první polovině 8. stol. je chán Krum, který rozšířil území státu směrem na sever a na východě dobyl bývalé řecké osady. V roce 864 přijímá panovník Boris I. křesťanství od cařihradského patriarchy. Zároveň se snaží o nezávislost bulharské církve, což se mu příliš nedaří. Nicméně má velkou zásluhu na zavedení slovanského písma a jazyka do literatury a do církevních obřadů. S tím souvisí velký kulturní rozvoj a není divu, že Konstantin a Metoděj přišli na Velkou Moravu právě z blízkosti tehdejšího Bulharského státu.

Největšího rozkvětu dosáhla říše za Simeona I. Simeon, syn Borise I., se v roce 917 prohlásil za cara Bulharů (a také Řeků) a vyhlásil nezávislost bulharské církve.

Souboj s Byzancí o moc však První bulharský stát prohrává a v roce 1018 se stává součástí svého mocného souseda. Reakcí na vznikající feudalismus, nevolnictví a zničení země válkami vzniká Bogomilské hnutí zaměřené proti církvi, která sama disponovala velkým majetkem a pozemky. Název nese podle popa Bogomila, což v překladu znamená Bohu milý.

V době čtvrté křížové výpravy (1202-1204) je Byzanc značně oslabená a Bulhaři toho využívají. Pod vedením dvou bratrů Petra a Asena získává Bulharsko v roce 1185 opět nezávislost. Země je však vyčerpaná častými boji, nespokojeností obyvatel a nakonec se rozpadá na tři celky: Trnovské carství, Vidinské carství a Dobrudžské knížectví. Takto rozložená země nemůže čelit náporu Turků, v roce 1396 podlehne a stane se součástí Osmanské říše na pět století.

Turci uvalili na tehdejší bulharskou říši vysoké daně, odebírali prvorozené syny, které vychovávali jako muslimy a Janičáře a zavedli zde vlastní systém státní správy. Toto je období, kdy se objevují Pomaci, bulharští muslimové.

Ve druhé polovině 19. století vzniká cosi jako Bulharské národní obrození. Vzniká mnoho revolučních a osvobozeneckých hnutí, které jsou často brutálně potlačeny. Příkladem je Dubnové povstání z roku 1876. Osmanská říše je oslabena a Bulharům nahrávají mocenské ambice Ruska, které má zásluku na úžiny Bosporu a Dardanely. V Krymské válce mezi roky 1853-1856 sice Rusové prohrávají, ale 1877 se jim za vydatné podpory Bulharských povstalců podaří Turky porazit. O rok později je uzavřen mír v San Stefanu, na jehož základě bylo vytvořeno Velké Bulharsko závislé na Rusku. Proti tomu se na Berlínském kongresu rázně postavili především Velká Británie a Rakousko-Uhersko. Vzniklo tak Bulharské knížectví, podle jakéhosi konceptu „Malého Bulharska“ a k tomu Východní Rumélie (jižní část původního Velkého Bulharska), která zůstala tureckou provincií.

V roce 1879 je Velkým národním shromážděním zvolen knížetem Alexandr I. Battenberg. S jeho podporou jsou o 6 let později dva nestabilní státy spojeny. To vyvolává konflikty jak ze strany Ruska, tak ze strany Srbska. 22. 10. 1908 císař Ferdinand I. konečně vyhlásuje nezávislost a díky podpoře Rakouska-Uherska je nový Bulharský stát uznán.

V první Balkánské válce roku 1912 se spojilo Bulharsko, Řecko, Srbsko a Černá Hora proti Turecku. Důvodem bylo další oslabení Osmanů a především získání nových území. Spojenci Turecko porážejí, ale právě díky územním sporům vypuká jen o pouhý rok později druhá Balkánská válka. Bulharsko se postavilo proti Srbsku, se kterým se mimo Řecko a Černé Hory spojilo i Rumunsko a Turecko kvůli stále nevyřešenému území Dobrudže. V této válce sice Bulharsko získává přístav u Egejského moře, ve výsledku však prohrává a jižní Dobrudž a další území ztrácí ve prospěch svých protivníků. Kvůli veškerým těmto sporům se Balkánu dnes říká „sud prachu“ a je to jeden z důvodů, proč vypukla první světová válka.

Bulharsko vstoupilo do první světové války na straně ústředních mocností – důležité státy jsou zde Německo, Rakousko-Uhersko a Turecko. Postavilo se proti Srbsku, Velké Británii, Francii, Rusku atd. Na to doplatilo, prohrálo a přišlo o část území včetně přístupu k Egejskému moři. Po válce na tom bylo Bulharsko stejně jako mnoho dalších států velmi špatně hospodářsky a politicky. Boris III., který zde zavedl vládu královské diktatury, a poté v roce 1934 režim osobní moci, se čím dál víc hospodářsky orientoval na fašistické Německo. Závislost na Německu a touha po ztraceném území vedla k tomu, že v roce 1941 vstupuje Bulharsko do druhé světové války opět na straně Německa. Nevyhlásili však válku Rusku.

V roce 1943 záhadně zemřel Boris III. a za jeho malého syna Simeona vládla regentská vláda. Když v roce 1944 vyhlásuje SSSR Bulharsku válku, bulharští komunisté vyzvou národ k povstání a země je obsazena prakticky bez boje. Je také uzavřeno příměří s Velkou Británií, USA i Ruskem. Bulharsko získává sporné území jižní Dobrudže a od té doby se hranice prakticky nemění. 15. září 1946 je vyhlášena Bulharská lidová republika, plně závislá na Sovětském svazu a kontrolovaná komunistickou stranou až do roku 1989. Následoval vstup do RVHP, Varšavské smlouvy, kolektivizace a znárodňování. Za vlády Todora Živkova dochází k růstu nacionalismu a nebulharské menšiny – Pomaci či Turci jsou často perzekuováni či podléhají násilné asimilaci. Živkovova armáda se mimochodem

připojila k vojskům Varšavské smlouvy v roce 1968.

Během této doby došlo v Bulharsku ale i ke zvýšení životní úrovně díky mnoha populistickým krokům Todora Živkova a ke zlepšení hospodářské situace díky podpoře Sovětského svazu. Přesto nespokojenost stále stoupala a v roce 1989 byl Živkov nucen odstoupit. V 90. letech docházelo k rychlému střídání pravicových a levicových vlád. Tato situace vedla stát pomalu ke krachu. Došlo k silné inflaci a nucené fixaci bulharského leva na německou marku. Situaci nezlepšil svou kandidaturou ani bývalý car Simeon. Se vstupem do Evropské unie v roce 2007 Bulhaři očekávali možná tak trochu zázrak, který se nedostavil. Přesto se ekonomická a politická situace v současnosti trochu zlepšuje, přestože spokojenost s politikou prý zůstává velmi nízká.

Todor Živkov

Todor Živkov se narodil 7. září 1911 ve vsi Pravec. Živkovovi patřili k chudším rodinám, a tak byl Todor, coby malý chlapec, zvyklý těžce pracovat. Chodil do místní školy a ve čtrnácti letech začal navštěvovat školu v Orchaniji, jediné chudým dětem dostupné střední vzdělávací zařízení v kraji. Již zde se „Toško“, jak mu říkali doma, zapojoval do činnosti nelegálního marxisticko-leninského kroužku. Ze školy je vyloučen a ve svých osmnácti letech odjíždí do Sofie, kde po třech letech získává výuční list jako absolvent knihtiskařského učiliště. To je vše, co mohl Todor Živkov v případném dotazníku vyplnit do kolonky vzdělání. Komunističtí historikové ještě rádi upozorňují na to, že se zapsal na právnickou fakultu, víc však pro další rozšíření svého vzdělání neudělal.

V roce 1932, tedy v jednadvaceti letech, nastupuje ve Státní tiskárně jako písmolijec a téhož roku se stává členem Bulharské komunistické strany. Již o rok později je z tiskárny propuštěn a následující předválečná i válečná léta vyplňuje ilegální činností v revolučním boji proti buržoazním a fašistickým vládám za „lepší“, komunistickou budoucnost. V roce 1946 byl zvolen poslancem Velkého lidového shromáždění, o pět let později se stal členem Politbyra a za další tři roky dosáhl až na post prvního tajemníka Ústředního výboru Bulharské komunistické strany.

Svým politickým instinktem velmi správně odhadl směr vývoje v Sovětském svazu v padesátých letech a velmi prozřetelně vsadil na Nikitu Sergejeviče Chruščova. V té době probíhající vypořádávání se s kultem osobnosti nemohlo minout ani Bulharsko. Červenkovovy spíše jen kosmetické změny po Stalinově smrti se však Chruščovovi zdály nedostatečné, a tak oplátkou vsadil na Živkova. Živkov tím

získal rozhodující podporu Moskvy. V roce 1956 upevňuje pozici prvního muže strany, aby se v roce 1962 stal i předsedou vlády a po změně ústavy v roce 1971 předsedou Státní rady (což se v podstatě rovnalo funkci prezidenta). Todor Živkov stál v čele Bulharska neuvěřitelných 35 let.

Na domácí půdě byl zpočátku spíše než podporován akceptován. Byl totiž považován za průměrného a tudíž neškodného. „Tošo“ však všechny ty, kteří jej podceňovali, nemile překvapil. Živkovovi se podařilo během poměrně krátké doby vymýtit nejkřiklavější projevy stalinismu, aniž by došlo ke změně systému jako takového. Podařilo se mu totalitní systém v Bulharsku upevnit a coby typický balkánský komunistický diktátor se samozřejmě nezříkal použití represivních prostředků. Všudypřítomná cenzura, síť Státní bezpečnosti, stranických organizací a zvláštní politické policie nedopustily ideologické odchylky a odklon od politických dogmat. Na domácí půdě prováděl Todor Živkov velmi obezřetnou politiku. K typickým rysům jeho politické taktiky patřilo poměrně ohleduplné zacházení s případnými nespokojenci či protivníky. Tyto provinilce zcela nelikvidoval, pouze je odsouval, a to často na poměrně lukrativní posty, ovšem zcela bez politického vlivu. Měl výjimečným způsobem vyvinut instinkt k moci a kombinační schopnosti. Na zásah proti svým případným odpůrcům se již preventivně připravoval např. shromažďováním kompromitujících materiálů, které uměl ve správný čas a správným způsobem použít. Zajímaly ho informace z oblastí pracovních, osobních i přímo intimních. Nedostatečné vzdělání dostatečně kompenzoval svou maximálně vyvinutou schopností používat rozum, pracovitostí a důsledností hraničící s puntičkářstvím. Na mezinárodní scéně se takové oblibě a vážnosti netěšil.

Jeho základním pilířem moci byla zcela nevídaná ekonomická podpora ze strany Sovětského svazu, na které bylo Bulharsko zcela závislé a která mu zaručovala poměrně slušnou hospodářskou stabilitu. Dodávky surovin, energií, technologií, poskytování bezúročných či nízkouročných půjček a zároveň odebrání podstatné části bulharských výrobků v kvalitě nepřijatelné na jiných trzích, to vše zajišťovalo Bulharsku hospodářské přežití.

Situace Pomaků za života Todora Živkova

Během komunistického režimu se postupně rušily a zavíraly všechny náboženské instituce. Bulharsko uplatňovalo vůči Pomakům násilnou asimilační politiku, nazývanou oficiálně obrodný proces. Pomakům bylo znemožněno nosit tradiční oděvy, dále byly zakázány islámské náboženské i rodinné slavnosti a obřady. V několika vlnách došlo i k násilnému přejmenování, kdy byli Pomaci nuceni nahradit svá turecko-arabská muslimská jména jmény bulharskými. Všechna tato opatření však pomackou menšinu spíše posílila a semkla.

Situace Pomaků po pádu režimu Todora Živkova

Brzy po Živkovově režimu byly upraveny zákony diskriminující bulharské muslimy. Od roku 1990 bylo Pomakům umožněno znovu používat jejich stará jména anebo si vytvořit nová muslimská jména. Byly obnoveny a znovu otevřeny mešity. Nové byly postaveny. Jejich stavbu finančně zajistily i arabské a turecké nadace.

Náboženských a kulturních svobod se lze nyní domáhat na základě nové bulharské ústavy přijaté 12. července 1991. Ústava neobsahuje pojem národnostní menšina, neumožňuje vytvoření autonomních oblastí a nedovoluje vytváření politických stran na etnickém, rasovém či náboženském základě. Neobsahuje žádné ustanovení, které by mohlo být interpretováno jako kolektivní politická práva menšin. Garantuje však práva a svobody pro všechny etnické a náboženské skupiny. Bulharská

ústava zakazuje násilnou asimilaci minorit. Zakazuje kruté, nelidské nebo ponižující zacházení s obyvateli.

V dubnu 1990 vznikla strana s názvem Hnutí za práva a svobody (DPS), která je politickou reprezentací bulharských Turků a muslimů. Prvotním cílem strany bylo odstranění následků takzvaného obrodného procesu, legální návrat muslimských jmen a možnost znovunavrácení půdy, kterou mnozí kvůli emigraci prodali. Členskou základnu a voliče DPS dnes tvoří z převážné většiny bulharští Turci, přesto nelze stranu označit za etnickou. Časté útoky od bývalých komunistů a celková politická situace v Bulharsku přiměla už v polovině devadesátých let vedení DPS k upuštění od výlučně etnické orientace. Její stanovy a program jsou formulovány na širokém základě a deklarují záštitu práv všech etnických a náboženských skupin v Bulharsku.

Po obnovení náboženských práv a svobod po pádu komunistického režimu se v muslimských obcích poměrně rychle a zcela spontánně obnovil čilý náboženský život. Byla obnovena činnost mešit, arabské a turecké nadace finančně zajistily stavbu mnoha nových modliteben a náboženská výuka byla zahájena i při státních základních školách i mešitách. V současnosti fungují v Bulharsku tři islámské státní střední školy (v Ruse, Šumenu a Momčilgradu) s kombinovanou světskou a náboženskou výukou, které jsou zařazeny do obecného vzdělávacího systému. Fungování středních islámských škol v Bulharsku částečně sponzorují zahraniční islámské nadace. Ve státních školách byla v roce 2001 celoplošně zavedena výuka náboženství jako nepovinný předmět.

Bulharsko dnes

Dnešní Bulharsko je republika o rozloze zhruba 110 000 km² s počtem obyvatel okolo osmi miliónů, přičemž tento počet od roku stále 1989 klesá. Porodnost zde patří k nejnižším v Evropě, což je asi 1,1 dítěte na ženu.

Hlavním městem je Sofie a úředním jazykem bulharština, k jejímuž zaznamenávání bulhaři používají azbuku.

Národnostní složení vypadá přibližně takto: Bulhaři (83 %), Turci (8,5 %), Romové (2,6 %), ostatní (5,9 %) Co se týče náboženství, pravoslavní zde tvoří 85 %, muslimové nějakých 13 %.

2/3 obyvatel Bulharska žije ve městech, což znamená, že urbanizace je zde 67,4 %.

KULTURA

Bulharsko

Kultura Bulharska je po staletí silně ovlivňována regionálním postavením země. Umění navazuje zpočátku na tradice antické a thrácké a silný vliv má i řecko-byzantská kultura. Od 14. století kdy Bulharsko upadlo pod osmanskou nadvládu se prosazují orientální turecké prvky. Turecká nadvláda značně narušila kulturní vývoj národa. Její renesance nastala až v 19.století v souvislosti s národním obrozením. Slovanská kultura literární a výtvarná se udržovala zejména kolem monastýrů (pravoslavný klášter). Významnou roli sehrála také lidová světská píseň (zbojnická) a osvobozenecká literatura (například poezie Boteva či Rakovského).

Svátky, zvyky

Bulhaři milují svátky, ať už jde o rodinné události jako svatby, nebo třeba náboženské obřady v regionálních klášterech. Dodnes se při nich nosí tradiční kroje a vypije se velké množství vína. I trávení volného času je obecně méně hektické než u nás: celé hodiny dokáží vysedávat v kavárně, povídat si, kouřit a prostě jen tak pozorovat život kolem sebe. Kouření je v Bulharsku národní zvyk. Kouří skoro každý.

Další zajímavostí Bulharska je, že je zde zvykem na souhlas vrtět hlavou a při odmítání přikyvovat.

Svátky:

1. ledna slaví Bulhaři svátek Sv. Vasila, na jehož počest se pořádají nejrůznější folkové festivaly.

14. února se slaví svátek vína a vinařů - svátek sv. Triffona.

1.březen - svátek Baba marta - den, kdy se symbolickým úklidem vymetají zimní měsíce. Lidé se obdarovávají martenicou (talismany z červenobílé vlny.)

Na přelomu března a dubna se slaví pravoslavné Velikonoce.

V dubnu se slaví den Sv. Lazara, kdy se konají nejrůznější obřady k posílení úrody. Tancují se rituální tance, zpívá se a hraje se různé hry.

Bulharská kuchyně

Bulharská kuchyně je považována za jednu z nejzdravějších v Evropě. Je pro ni typický balkánský sýr a kyselé mléko, koření čubrica, šopský salát nebo jogurt. Tradiční lidové restaurace s místní kuchyní se nazývají **mechana**. Často v nich hraje živá hudba a tančí se tu **choro** - tradiční kolový tanec, který se zejména na vsi nesmí vynechat při žádné oslavě. Dnes se často předvádí i v letoviscích turistům.

Bulharská jídla:

Kebapčeta - na rožni opékané šišky obvykle ze sekaného telecího masa.

Tarator - studená mléčná polévka s okurkou a koprem.

Bob čorba - fazolová polévka, národní jídlo

Imambajalda - modrý baklažán plněný zeleninou

Mussaka - teplé jídlo z brambor a zeleniny

Oblíbený nápoj je pálenka RAKIJE.

Historie Turecka

Malou Asii, která tvoří největší část dnešního Turecka, obývaly ve starověku vyspělé civilizace. V době prvního stěhování indoevropských kmenů kolem roku 2000 př. n. l. pronikli na území Anatólie Chetité. Jejich říše se o 8 století později rozpadla. Od počátku prvního tisíciletí před naším letopočtem se z přelidněných území své země stěhovali na západní pobřeží Malé Asie a přilehlé ostrovy Řekové.

Malou Asii včetně řeckých měst dobyli v 6. století př. n. l. Peršané. Ty přemohla dobře vycvičená a na svou dobu moderně vybavená vojska slavného vojevůdce Alexandra Makedonského, který se zmocnil Malé Asie při svém mohutném tažení na východě, kdy se zastavil až na březích Indu. Otevřel novou kapitolu v řeckých dějinách nazývanou helénismus, pro kterou je charakteristické prolínání řeckých a orientálních vlivů v hospodářství, politice a především kultuře.

Po smrti Alexandra se impérium rozpadalo a postupně se ho zmocňovala Říše římská, pod kterou se ve 2. století n. l. dostalo i území Malé Asie. Roku 330 n. l. bylo na troskách helénské města Byzance vybudováno město Konstantinopol, pojmenované podle císaře Konstantina. Po rozdělení Říše římské se stalo hlavním městem její východní byzantské části.

Největší rozkvět říše prožívala za vlády císaře Justiniána v 6. století. Koncem 11. století ovládli Malou Asii seldžučtí Turci a vytvořili sultanát s hlavním městem Konoza, který se na přelomu 13. a 14. století v důsledku vnitřních rozporů a mongolských nájezdů rozpadl. Na konci 13. století vznikl v severozápadní Anatólii nezávislý stát jednoho z tureckých kmenů v čele se sultánem Osmanem I. Časem ovládl celou Malou Asii a postupoval na západ. V roce 1389 v bitvě na Kosově poli porazili Turci Srby a o sedm let později si podmanili Bulharsko.

Výbojnými válkami v 15. až 17. století, při nichž získala většinu území jihovýchodní Evropy, Černomoří, Blízkého východu a severní Afriky, se stala velmocí. Ohrožovala i střední Evropu a výrazně pojmenovala i české dějiny, protože po bitvě u Moháče v roce 1526, ve které v bojích s Turky zahynul český král Ludvík Jagellonský, se na dlouhých tři sta let usadili na český trůn Habsburkové. Stalo se to za vlády Sulejmana I. Nádherného, kdy Osmanská říše prožívala svůj zlatý věk. Od 17. století svůj vliv ztrácela a z jejího područí se vymaňoval jeden národ za druhým.

Definitivní konec přišel s koncem první světové války, v níž stálo Turecko na straně Německa. Poražené a okleštěné Turecko se dostalo pod kontrolu vítězných mocností, proti čemuž se postavili příslušníci nacionalistického hnutí v čele s Mustafou Kemalem. Jejich houževnatému boji cizí armády ustoupily a v roce 1922 padla také vláda despotickeho sultána. Vznikla Turecká republika a Mustafa Kemal byl zvolen jejím prvním prezidentem. Atatürk - Otec Turků, jak je nazýván, budoval nový stát,

který se díky mnoha reformám v západním duchu rychle vypořádával s přežitými tradicemi v minulosti. Proto Atatürkovi dodnes turecký lid prokazuje úctu a vděčnost.

Za druhé světové války bylo Turecko do března 1945 neutrální, pak vyhlásilo válku Německu. V poválečné historii byla v Turecku třikrát u moci vojenská vláda. Od roku 1983 usiluje Turecko o ústavní změny, které by vedly k posílení demokracie.

Turecko

Svátky a zvyky

Převážná část obyvatel Turecka jsou muslimové, takže turecké tradice se řídí výhradně tamní nejrozšířenější vírou – islámem. První z nich je **ramadán**. Muslimové v tomto měsíci, drží půst, kdy se každý den od úsvitu do západu slunce zdržují pití alkoholu, jídla, sexu a kouření.

Po tomto odříkání následuje „**šeker bajram**“. Oslava toho, že si člověk dokázal odepřít všechny slasti. Je volno, rozdávají se bonbóny a scházejí se rodiny.

Sedmdesát dní po ramadánu slaví turečtí obyvatelé „**kurban bajram**“ nebo-li svátek obětování, kdy se jehněti či ovci podřezává hlava jako symbol oběti.

K typické atmosféře Turecka samozřejmě patří **muezzin**, který pětkrát denně svolává z minaretu věřící k modlitbě.

Náboženské a společenské zvyky nařizují mnohým mužům a ženám žít odděleně, zatímco lidové zvyky je opět přivádějí k sobě při příležitosti různých slavností - svateb, narození a přechodových obřadech. Rodinný život má v Turecku klíčový význam a komunity utužují společenské a ekonomické svazky široké rodiny. Oslavy, jako například svatby a obřizky, mohou trvat i několik dní a jejich součástí je několik jedinečných rituálů.

Turecká kuchyně

Současná turecká kuchyně je výsledkem mísení originální kulinářské tradice kočovných tureckých kmenů s indickou, perskou, kurdskou a arabskou kuchyní. Zahrnuje je od doby stěhování národů. Navíc je ovlivněna ostatními národy Středoziemního moře. Tato rozmanitost vlivů se vyvinula staletími, zejména osmanskou kulturou a způsobem života až k dnešní typické turecké kuchyni.

Turecká kuchyně dodnes využívá své bohaté historie, některé recepty jsou staré přes tisíc let jako například šafránová rýže podávaná na svatbách. Nejdůležitější součástí Turecké kuchyně je baklažán. Je základem nejslavnějšího tureckého receptu **Imam Bayildi** (Imám omdlel) a název prý vznikl tak, že starověký turecký vůdce omdlel blahem po ochutnání této lahůdky.

Turecká kuchyně také ovlivňuje řeckou a balkánskou kuchyni. Například tzaziki z tureckého slova cacik (džadžik) nebo slovo čevapčiči pochází z kebab şiş (kebabový špíz). Jogurt pochází z tureckého slova yoğurt. Z nápojů je kromě čaje v Turecku velmi populární ajran, mezi zákusky baklava a chalva.

Výzkumná část

Pro naší výzkumnou práci jsme získaly 3 respondenty zachycující 3 výzkumné pohledy. Každému jsme pokládaly téměř stejné otázky.

Respondenti:

Diliana - 21 let, žijící v Bulharsku/ Vlado - 21 let, Pomak/ Begüm - 23 let, narozena v Bulharsku, nyní žije v Turecku

otázky

Begüm

Slyšela jsi něco o tureckých menšinách žijících v Bulharsku?

Slyšela jsi o skupině Pomaků, žijících v Bulharsku? Co si o nich myslíš?

Co tvoří tvoji tureckou identitu? Co tě dělá Turkem?

„V Bulharsku žije spousta tureckých minorit, hlavně na jihu. Dokonce si pamatuji, že v jednom městě je starosta tureckého původu a lidé s tím nemají problém.“ Odpovídá respondentka Begüm. O tureckých menšinách ví hlavně z vyprávění rodičů, babičky a starších lidí. Vyprávěla nám, že Pomaci nepatří k žádnému národu, nemůžeme jim dát tu nálepku Turek, či Bulhar, nebo Řek. V Bulharsku je berou spíše jako Bulhary. Mluví bulharsky a žijí na území Bulharska. Na druhou stranu nemůže se s nimi jednat jako s Bulhary, když to jsou muslimové. Rozhodně ale nejsou přijímáni jako Turci tureckou menšinou žijící v Bulharsku! Vždycky mi připadalo hloupé a nesmyslné, že Pomaci jsou vnímáni jako Ti jiní, rozdílní. Neumíme je nikam zařadit.“

„Být Turkem ve mě nevzbuzuje žádné pocity. Mám Turecké občanství, ale necítím se nijak na výši vůči ostatním lidem žijí v naší zemi. Když jsem žila v Bulharsku, jako turecká minorita, Turecko pro nás byla vždy „motherland“. Jediná cesta, jak si udržet rodinný původ, je chránit a udržovat naše

tradice, což znamená nestát se Bulharem, aby nedošlo k asimilaci. Musím říci, že poté co jsem se dostala na univerzitu, moje názory na národnostní identitu se změnily. Přijde mi nesmyslné a hloupé dávat tolik důležitosti identitě.“

Vlado

Jak se na Pomaky dívá bulharská majorita?

Jak se na Vás dívá turecká minorita, žijící v Bulharsku?

Cítíš se být Pomakem, Bulharem, nebo Turkem?

Usilujete o autonomii?

Co je typické pro Pomaky? Máte své tradice a zvyky? Kam chodíte do školy?

Bulhaři vnímají Pomaky jako sobě rovné, jen malé skupinky nacionalistů je nemají rádi z politických důvodů. „Jsme muslimové, a to je zřejmě rozrušuje, naše arabská jména, modlitební zvyky. Bulhaři ale akceptují, že nejsme zas tak odlišní, mluvíme stejným jazykem a vypadáme téměř stejně!“ Mnoho lidí prý ani netuší, že Pomaci existují, neví, že si říkají Pomaci. Berou je jako součást Bulharů s tím rozdílem, že vyznávají jiné náboženství.

„Cítím se být Pomakem, nic mezi tím není! Jsem Pomak s bulharským občanstvím. Nemůžu říct, že jsem Bulhar, když vyznávám jiné náboženství, stejně tak nemůžu říct, že jsem Turek, když mluvím Bulharsky...to by bylo směšné. Prostě jsem Pomak!“ a Pomaci neusilují o autonomii, jsou zvyklí na svůj život. Bulhaři se k nim chovají moc hezky, tudíž si nechtějí dělat zbytečné problémy nějakými demonstracemi, či pokusy o autonomii.

Co se týče zvyků a tradic, je těžké říct, ke kterým zvykům tíhnou více. Od dětství vyrůstají v bulharském prostředí, tudíž jídlo, oblečení, to vše spíše přejímají z té bulharské strany. Často uvidíme kombinaci obou kultur, tím si Pomaci vytváří svůj vlastní styl.

„Vlastně mě napadá, že máme jedno typické jídlo pro Pomaky, jí se převážně v Rhodopech, odkud já pocházím. Jmenuje se to Patatnik, vypadá to jako bramborový koláč, naplněný cibulí.“

Školu navštěvují normálně s Bulhary. „, Proč bychom měli být separovaní? Proč bychom měli být separovaní? Jsme braní jako minorita, těm přece není zakázáno navštěvovat školy! Ty, když se rozhodneš žít v Bulharsku, budeš mít občanství bulharské a rozhodneš se navštěvovat tamní školu, také tě nebudou brát jinak.“

Diliana

Co si myslíš o Pomacích v Bulharsku? Slyšela jsi o nich?

Usilují o autonomii? Jak je to se školstvím?

Co je typické pro Bulharsko? Proč se cítíš být Bulharka?

Diliana je z poloviny Američanka, jak jsme se dozvěděly hned v první otázce, co si myslí o Pomacích, neboť to byla první věta, kterou odpovídá. O Pomacích neslyšela více informací než to, že existují a že žijí převážně v Rodopech. S odpověďmi jí tedy pomáhala babička. Je jasné, že mladší generace Pomaky tolik nevnímá. Oni se více řadí k Bulharům, než k muslimům, nijak nevyčnívají, nedělají problémy, tak proč na ně soustřeďovat pozornost? Děti ve školách kolikrát ani nepoznají rozdíl mezi Pomakem a Bulharem. Samozřejmě se prý ale najdou děti, kteří pochytili doma názor od nacionalistických rodičů a Pomacké děti „šikanují“, ale to je jen v ojedinělých případech. Na některých školách se také vyučuje náboženství, jsou zde jak hodiny islámu, tak hodiny pravoslavného náboženství. Pomaci nemají důvod být nějak utiskováni. O zvycích Pomaků si respondenti nejsou úplně jistí, myslí si, že přijímají kulturu spíše od Bulharů. Bulhaři si dost potrpí na zvyky, tradiční kultury vidí všude kolem sebe a vyrostli v ní. Tradiční bulharské kostýmy, hudbu, pokrmy jako je Bob čorba či Mussaka, to si určitě neodeprou!

Závěr

V naší práci jsme nezískaly tolik informací, které by nám přispěly k celkovému pohledu a posouzení Pomaků. Nicméně i tito 3 respondenti nám podali informace pro naši práci důležité. Překvapivým zjištěním bylo, že se Pomaci nechovají jako většina menšin. Neusilují o autonomii, nedělají zbytečné konflikty s majoritou. Troufneme si říct, že spousta obyvatel je ani jako minoritu nebere. Pro většinu lidí to jsou Bulhaři vyznávající jiné náboženství. Jak z odpovědí vyplývá, Pomaci a jejich kultura se dá přirovnat spíše k té bulharské, turecká menšina je nepřijímá. Když se ale zeptáte jakéhokoli Pomaka kam se z hlediska etnického řadí, dostanete jasnou odpověď, že k Pomakům. Oni si jsou jistí svoji identitou, jen ostatní na ně pohlížejí jako na Bulhary.

Použité zdroje

Bulharsko., [online], ČT24, [citováno 21. 04. 2010], dostupné z WWW:
<http://www.ct24.cz/cestovani/destinace/20678-bulharsko/>

Bulharsko - Svátky., [online], Bulharsko - travelon, [citováno 25. 04. 2010] dostupné z WWW:
<http://bulharsko.travelon.cz/svatky/NAHODILOVA, L.>

Etnická paleta dnešního Bulharska. [online] Europeum, 2002, [citováno 24. 04. 2010] dostupný z WWW: <http://www.europeum.org/dispatch.php?aid=470>

Kultura., [online], [citováno 21. 04. 2010], dostupné z WWW:
http://www.slovane.ic.cz/slovane/bulharsko/bulharsko_kultura.htm

Pomaks. Wikipedie, otevřená encyklopedie [online], [citováno 23. 04. 2010] dostupné z WWW:
<http://en.wikipedia.org/wiki/Pomaks>

Todor Živkov. Wikipedie, otevřená encyklopedie [online], [citováno 29. 04. 2010] dostupné z WWW:
http://cs.wikipedia.org/wiki/Todor_%C5%BDivkov

Todor Živkov (7.9.1911 – 6.8.1998): *Dlouholetý vůdce bulharských komunistů*, Životopisy online, c2003-2009, [online], [citováno 29. 04. 2010] dostupný z WWW:
<http://zivotopisyonline.cz/todor-zivkov-dlouholety-vudce-bulharskych-komunistu/>

Turecká kuchyně., Turecká - kuchyně [online], [citováno 25. 04. 2010] dostupný z WWW:
<http://www.turecka-kuchyne.wz.cz/>

Odkazy

- 1) BOUSFIELD, J., RICHARDSON, D. *Turistický průvodce Bulharsko*. Brno: Jota, 2002, s. 445-449.
- 2) CRAMPTON, R. J., *A Concise History of BULGARIA*. Cambridge: University Press, 1997, s. 34, 80, 209.
- 3) NAHODILOVÁ, L. *Bulharofonní muslimové, Pomáci* [online] Navýchod, 2010, [citováno 11. 5. 2010] dostupný z WWW: <http://www.navychod.cz/?req=article&id=74>
- 4) *Blíže o národnostních menšinách v Bulharsku...* [online] Bulharsko.proweb.cz, [citováno 11. 05. 2010] dostupný z WWW: <http://bulharsko.proweb.cz/zakl60.htm>
- 5) JEŽEK, M. *Bulharští Pomáci* [online] Svět kolem nás, 2007, [citováno 11. 05. 2010] dostupný z WWW: http://www.rozhlas.cz/svet/portal/_zprava/378026

Video

<http://www.youtube.com/watch?v=xB7Rrj0frEs&feature=related>

Počet shlédnutí: 221

From:

<https://www.hks.re/wiki/> - **Hospodářská a kulturní studia (HKS)**

Permanent link:

https://www.hks.re/wiki/simkova_kvacova_kokesova_ruzickova_slikova

Last update: **29/05/2024 19:39**

